

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**

Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 16187191

Uw kenmerk

2016Z21474

Datum 31 januari 2017
Betreft Beantwoording vragen over vragen aan het Europese Hof van Justitie
over GMO-regelgeving.

Geachte Voorzitter,

Hierbij doe ik u, mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, de antwoorden toekomen op de vragen van het lid Bosma (VVD) over vragen aan het Europese Hof van Justitie over GMO-regelgeving (ingezonden 17 november 2016, kenmerk 2016Z21474).

1

Bent u bekend met het bericht dat de Franse Raad van State vragen heeft doorgeleid aan het Hof van Justitie van de Europese Unie?¹

Antwoord

Ja.

2

Bent u op de hoogte van het feit dat er zowel bij de techniek cisgenese als bij varianten van de techniek CRISPR-Cas9 geen soortvreemd DNA wordt ingebracht? Deelt u de mening dat organismen, verkregen met deze varianten, even veilig zijn als organismen die verkregen zijn uit klassieke veredeling en daarmee niet onder de genetische modificatie-regelgeving (GMO-regelgeving) zouden moeten vallen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Voor wat betreft cisgenese verwijs ik graag naar een eerdere brief² waarin Nederland heeft aangegeven dat een vrijstelling van verplichtingen uit de Europese regelgeving voor genetische modificatie gewenst is als een nieuwe veredelingstechniek producten voortbrengt die niet méér risico's met zich meebrengen dan traditioneel veredelde gewassen.

---

¹ <http://www.conseil-etat.fr/Actualites/Communiqués/Organismes-obtenus-par-mutagenese>

² Kamerstukken II, vergaderjaar 2013-14, 27 428, nr. 260

De techniek CRISPR-Cas9 kent zowel toepassingen waarbij geen soortvreemd DNA wordt ingebracht als toepassingen waarbij dit wel het geval is. Met de CRISPR-Cas9 kunnen genetische modificaties tot stand worden gebracht. Afhankelijk van de toepassing van CRISPR-Cas9 verkrijgt men daarmee ggo's in de zin van de EU-regelgeving.

De veiligheid van de toepassingen van de techniek CRISPR-Cas9 ten behoeve van markttoelating zal dan ook, gegeven het bovenstaande, van geval tot geval ('case by case') moeten worden beoordeeld. Een generieke uitspraak over de veiligheid van de techniek CRISPR-Cas9 is momenteel niet mogelijk.

3

Bent u ervan op de hoogte dat de techniek CRISPR-Cas9 enorme kansen biedt op het gebied van duurzaamheid, economische ontwikkeling en investeringen in innovatie? Deelt u de mening dat wanneer bovengenoemde varianten van deze techniek onder GMO-regelgeving gaan vallen, verbetering van onze voedselkwaliteit en voedselzekerheid onnodig beperkt wordt? Zo nee, waarom niet?

4

Bent u ervan op de hoogte van het feit dat er een enorme wereldwijde uitdaging ligt om in de toekomst aan de vraag naar voedsel te voldoen, in het licht van de groeiende wereldbevolking?

Antwoord 3 en 4

CRISPR-Cas9 is een relatief nieuwe techniek die wereldwijd sterk in opkomst is. De verwachting is dat in de toekomst deze techniek een zeer brede toepassing zal hebben. Onder meer in de 'Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel'³ en de brief 'Voortgang Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel'⁴ ben ik ingegaan op de maatschappelijke opgaven die – wereldwijd – spelen op het terrein van voedsel en de inzet van het kabinet hierbij. De mondiale ontwikkelingen op het vlak van innovaties in de (landbouw)biotechnologie, waaronder nieuwe technieken zoals CRISPR-Cas9, gaan razendsnel en kunnen daaraan een belangrijke bijdrage leveren.

De Europese gg-regelgeving heeft als doel harmonisatie en de bescherming van de volksgezondheid en het milieu te bewerkstelligen. Voor gg-producten geldt een Europese toelatingsverplichting op basis van een veiligheidsbeoordeling. Deze werkwijze zorgt ervoor dat er een gelijk speelveld in Europa is. Het kabinet wil overregulering voorkomen en de kansen benutten die de nieuwe verdelingstechnieken bieden zo lang de veiligheid voor mens, dier en milieu gegarandeerd is.

Uw Kamer heeft overigens recent de reactie op de Trendanalyse Biotechnologie⁵ ontvangen waarin ook nader wordt ingegaan op de actuele ontwikkelingen.

---

³ Kamerstukken II, vergaderjaar 2015-16, 31 532, nr. 156

⁴ Kamerstukken II, vergaderjaar 2016-17, 31 532, nr. 174

⁵ Kamerstukken II, vergaderjaar 2016-17, 27 428, nr. 335

5

Deelt u de mening dat het toestaan van deze varianten van CRISPR-Cas9 ook voor andere landen enorme kansen biedt, omdat er zaden ontwikkeld kunnen worden die het effect van lokale omstandigheden (zoals droogte of wateroverlast) kunnen minimaliseren en daarmee een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de mondiale voedselzekerheid? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Ja. Biotechnologie, waaronder ook de CRISPR-Cas9 techniek, biedt kansen op tal van gebieden, waaronder de ontwikkeling van zaden of gewassen die bijdragen aan de mondiale voedselzekerheid.

6

Bent u bekend met het feit dat de antwoorden van het Hof van Justitie van de Europese Unie ook voor Nederland bindend zullen zijn? Bent u ervan op de hoogte dat Nederland inbreng kan leveren ten behoeve van de beantwoording van deze vragen?

Antwoord

Het klopt dat de uitleg die het Hof van Justitie van de Europese Unie aan het EU-recht geeft, in de gehele Europese Unie geldt. Ook ben ik bekend met de mogelijkheid voor lidstaten om schriftelijke inbreng te leveren ten behoeve van de beantwoording van prejudiciële vragen.

7

Bent u bereid om namens Nederland het standpunt naar voren te brengen dat organismen die met gerichte mutatie zijn verkregen, niet onder de GMO-regelgeving behoren te vallen, zoals ook Duitsland en Zweden hebben uitgedragen? Zo nee, waarom bent u niet bereid om Nederland ruimte te geven om bij te dragen aan mondiale voedselzekerheid?

Antwoord

De Franse rechter heeft prejudiciële vragen gesteld die gaan over de interpretatie van de vigerende Europese gg-regelgeving (Richtlijn 2001/18/EC). Het antwoord van het Hof moet de Franse rechter voorzien van een bindende uitleg van Europese gg-regelgeving teneinde in een nationale (Franse) rechtszaak een uitspraak te kunnen doen.

Volgens de gangbare procedure worden lidstaten door het Hof uitgenodigd om desgewenst schriftelijke opmerkingen in te dienen over de zaak en een dergelijke uitnodiging heeft Nederland recent ontvangen. De Nederlandse regering is voornemens opmerkingen in te dienen conform eerdere kabinetsbeleidslijn. Een uitspraak van het Hof wordt overigens niet op korte termijn verwacht.

Voor wat betreft het Nederlands standpunt over organismen die met gerichte mutatie zijn verkregen verwijs ik naar mijn antwoorden van 23 februari 2016⁶ en 2 december 2016⁷ op eerdere vragen van uw Kamer. Het standpunt van Nederland is dat, in afwachting van besluitvorming door de Europese Commissie, de genoemde gerichte mutatie techniek als genetische modificatietechniek wordt beschouwd en de organismen die het product zijn van de toepassing van deze techniek als ggo worden beschouwd en dus onder de Europese regelgeving ter zake vallen. Voor Nederland is vrijstelling van producten van een genetische modificatietechniek aanvaardbaar als de organismen die een dergelijke techniek voortbrengt niet méér risico's met zich meebrengen dan organismen die met traditionele veredelings technieken zijn voortgebracht.

(w.g.)
Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

---

⁶ Kamerstukken II, vergaderjaar 2015-16, nr. 1640

⁷ Kamerstukken II, vergaderjaar 2016-17, nr. 621